

Valta vai teksti — vai valtaisa teksti?

■ Valtan käyttö ja väärinkäyttö eivät ole viestintäalalla suinkaan loppuneet — loppunut on vain viestinnän tutkijoiden halu puuttua asiaan. EU rakentaa *Festung Europaa* kulttuurinkin alalla, ja Martin Bangemann kumppaneineen tekee häkelyttäviä, edistyksellisen taantumuksellisia tai taantumuksellisen edistyksellisiä informaatiopoliittisia ohjelmiaan, mutta viestinnän tutkijat vain sukkeltavat tekstiin. Rohkeimmat puhuvat sentään identiteeteistä, mutta korostavat kilvan, että jälkimodernin yhteiskunnan ihmisillä on aina useampia identiteettejä. Uhkarohkeat tohtivat joskus puhua kansalaisyhteiskunnasta, josta on tullut välillä melkein muotitermi, mutta kukaan ei tarkkaan ottaen tiedä, mikä se on ja mihin sillä pyritään. Hajurako Habermasiin halutaan kumminkin tehdä.

Jotenkin näin se meni. Skottlantilaisen Sterlingin yliopiston Philip Schlesinger, Oslossa tuttu vierailtava professori, paukutteli totuusiaan Oslossa pidetyssä medioita ja kollektiivisia identiteettejä käsittelevässä seminaarissa. Schlesinger oli seminaarissa jo toinen paha poika. Ensimmäinen oli sosiologi Otto Brox, EU-vastustaja ja maineikas sanan säilyn heiluttaja, joka roimi Norjan EU-kampanjaa skismogenosiksen näkökulmasta. Ei ollut edes kunnan skismogenosis kuulemma, vaikka päättyikin Broxin kannalta mieluisasti.

Mutta palataanpa Schlesingeriin. Hän ei vaatinut paluuta entisen malliseen, yksipuiseksi kokeamaansa viestintäpoliittiseen tutkimukseen, vaan tutkimukseen, joka lähestyy vallankäyttöä tekstien kautta, viisastuneena viime vuosikymmenten tutkimuksen teoreettisista ja empiirisistä juoksu- tuksista. Schlesinger oli sitäkin mieltä, että yksi lähihistorian eniten väärinymmärrettyjä tutkimuksen suuntauksia on brittiläinen kulttuuritutkimus, joka ei ole koskaan halunnut unohtaa vallan näkökulmaa. Mutta kulttuuritutkimus on suosionsa myötä vetistynyt niin, ettei sen olemusta enää tunnista, vaikka tutuilla käsitteillä puhutaan.

Schlesinger aikoo kunnialla panna ajatuksiaan kokeeseen parhaillaan Norjassa käynnistyvässä *ARENA*-tutkimuksessa, joka pyrkii selvittämään yhteiskunnallisen vaikuttamisen kerroksisuutta ja julkisuuden roolia siinä. Miten ihmisiä hallitaan sanan voimalla jälkimodernissa paikallisyhteisöjen maassa? Tämä on uuden suurprojektin peruskysymys. Se lähtee, kuinkas muuten, EU-kampanjasta, mutta aikoo kattaa paljon muutakin.

Schlesinger ei ole kiusallisine kysymyksineen yksin. Tästä on osaltaan todisteena eri puolilla maailmaa vilkkaana virinnyt kiinnostus viestinnän etiikkaan ja normatiiviseen pohjaan. *Media monitoring* -tyyppinen mediakritiikki on myös ottanut tulta; Etelä-Afrikassa on liikkeellä useampiakin ryhmiä uuden poliittisen järjestyksen mediavaltaa tutkailemassa, kanadalainen *Mediawatch*-projekti kerää parhaillaan maailmanlaajuisesti informaatiota naisten näkyvyydestä maailman uutisvirroissa. *Images of Foreign Countries* -tutkimusta ollaan uusimassa tänä vuonna, kuulemma yli 50 maassa. Tätä voidaan tuki kutsua määrällisen tutkimuksen (osittaiseksi) paluuksi, mutta kyse on itse asiassa syvemmästä asiasta. Oikean ja väärän, voiman ja sen puutteen, informaatiovirtojen tasapainon ja tasapainottomuuden, viestinnän oikeuksien ja sääntelyn monisävyinen problematiikka on keräämässä taas tutkijoita kimppuunsa vuosi vuodelta yhä enemmän.

Meillä päin on yhä ollut aika hiljaista. Suomalainen journalismikin on vain väkinäisesti puuttu-

nut EU:n julkisuusikäytäntöihin, kiista television eurooppalaisäännöksistä ja muut EU:n viestintäpoliittiset ratkaisut on kuitattu pikku-uutisilla. Herra Bangemannkin raportoineen on kohtalaisen tuntematon suuruus näillä main; viestinnän valtatie toki tunnetaan ainakin terminä, koska se kuuluu aikamme muotisanastoon, mutta termin ideologinen tausta on jäänyt meillä aika vähälle huomiolle journalismissa. Toisaalta journalismi ei ole koskaan toki hyljeksinyt vallankäytön akselia — ei ole voinutkaan, koskan kirjaa vallankäyttöä päivittäin.

Viestinnän tutkimus sen sijaan on meillä pitkään potentiaalisesti 70-luvun jälkitilaa ja pitänyt suhteensa valtaan järjestelmällisen beesvärisenä. Tavallaan tämä on ymmärrettävää, monellakin tasolla. Edellinen viestintäpoliittisesti painottunut tutkimuksen vaihe tuotti kiistatta paljon yksiniitistä tavaraa (jos kohta muunkinlaista) ja oli usein sallimaton dissidenttejänsä kohtaan, ja siksi se täytyi kolmasti kieltää vielä 1990-luvullakin. Kiusallista tietysti on sekin, että suomalainen viestinnän tutkimus sai silloin kohtalaisesti huomiota myös muualla, ja tätä imagoa kannamme yhä monessa yhteydessä: ”Teillä missä viestintäpolitiikkaa tutkitaan niin paljon, tämä ei vammaan ole uutta...” Mitä tekee puhdasverinen tekstipiiriläinen tällaisessa tilanteessa?

Opiskelijat ovat kyllä aika ajoin kiinnostuneet diskursseihin oppoutuneiden opettajiensa mielestä kiusallisista tai ainakin vanhanaikaisen makuisista aiheista: viestinnän vaikutuksista, vallankäytön kielestä, objektiivisuudesta, viestinnän normipohjasta, julkisen palvelun periaatteesta ja käytännöstä. Useimmiten opettajien ei ole tarvinnut kurinpitotoimiin ryhtyä, sillä asia hoituu itseltään. Graduntekemisen kirjaamattomat säännöt ovat tiukat — sopivien ja sopimattomien aiheiden raja on kohtalaisen selkeä. Ei tarvitse kuin tutkia eri ’vuosikertojen’ graduaiheita, jotka eivät tokiakaan muunnu valmiiksi tutkielmiksi tasatahtia. Ns. viivästyneen opiskelijan tunnistaa usein pelkän tutkielman aiheen perusteella. Tutkielmalista kysyessä voi kysyä kuin päiväkodin muistipellituokiossa: ”Mikä seuraavista ei kuulu ryhmään?” Kaikki hoksaavat, ettei peruna kuulu ruusun, kielon ja päivänkakkaran joukkoon.

Muuallakin maailmassa muutos vielä oikeastaan vasta väreilee ilmassa, etiäiset ovat liikkeellä. Tuttu shabluuna meidän tiukkapipoisessa tutkimuskulttuurissamme olisi se, että viestintäpoliittisesti painottuneelta tutkimukselta kielletään tiukasti arvo vielä jonkin aikaa ja sitten tulee suuri pamahdus, jossa kaikki entinen leimataan kertatehtöksi tyhjäksi ellei peräti tyhmäksi. Silloin toteutuu juuri se, mistä skottiprofessori varoitti: kun on kiire kieltää kaikki entinen, ei osata hyödyntää lainkaan sitä, mitä edellisinä vuosina ja edellisissä täyskäännöksissä on opittu. Olisivatkohan muunlaiset toimintamallit sittenkin mahdollisia?

Ullamaja Kivikuru